

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 7 Nr. 156 2012

Skjøtselsplan for kystlynghei

Spjutøya, Lurøy kommune, Nordland fylke

Maja S. Kvalvik & Annette Bär

Bioforsk Nord Tjøtta

Tittel/Title:

Skjøtselsplan for kystlynghei – Spjutøya, Lurøy kommune, Nordland fylke

Forfatter(e)/Author(s):

Maja S. Kvalvik & Annette Bär

<i>Dato/Date:</i> 29.11.2012	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 420217	<i>Saksnr./Archive No.:</i> 2012/462
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 7 (156) 2012	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-01008-1	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 14	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 3

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdelinga	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Ingvild Gabrielsen og Kjell Eivind Madsen
---	---

<i>Stikkord/Keywords:</i> Kulturlandskap, kystlynghei, Spjutøya, skjøtsel	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark
--	---

Sammendrag:

Denne skjøtselsplanen presenterer kystlyngheier på Spjutøya på oppdrag fra beitebruker og Fylkesmannen i Nordland. Skjøtselsplanen baserer seg på kartlegging av vegetasjon knyttet til kystlyngheiene. Planen anbefaler tiltak for restaurering og skjøtsel av kystlyngheiene på Spjutøya i form av fortsatt saubeite.

<i>Land/Country:</i>	Norge
<i>Fylke/County:</i>	Nordland
<i>Kommune/Municipality:</i>	Lurøy kommune
<i>Sted/Lokalitet:</i>	Spjutøya

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Håkon Sund, avdelingsleder

Annette Bär, forsker

Forord

Denne rapporten beskriver skjøtselsplan for Spjutøya i samsvar med Faggrunnlag for kystlynghei (Direktoratet for naturforvaltning 2012). Arbeidet er utført på oppdrag fra beitebruker Håvard Johann Reløy og Fylkesmannen i Nordland. Planen for Spjutøya er en av flere skjøtselsplaner som beskriver driften for samme beitebruker/grunneier, i lag med skjøtselsplaner for Reløya (Kvalvik et al. 2012a) og Nordsolvær (Kvalvik et al. 2012b). Disse skjøtselsplaner må ses i sammenheng for å få en komplett oversikt over driften.

Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel for kystlynghei på Spjutøya. Generell del (A) er hentet ut fra faggrunnlag for kystlynghei, som angir en mal og retningslinjer for kystlyngheier i Norge generelt, og er således ikke forfattet av undertegnede. Verdisettingen er definert etter DN Håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007), og nytt faktaark for kystlynghei utformet av John Bjarne Jordal (Jordal 2012). På Spjutøya finnes områder der lyngsviing er mulig, og disse arealer er beskrevet i skjøtselsplanen og skal ses sammen med retningslinjer for sviing som vedlagt i skjøtselsplanen for Reløya. Da området ikke har blitt svidd før/i nyere tid må man samle erfaring i de første årene, og en sviplan med kart er derfor ikke tatt med i denne skjøtselsplanen.

Takk til beitebruker Håvard Johann Reløy og Fylkesmannen i Nordland for godt samarbeid og for verdifull informasjon til prosjektet.

Tjøtta, 19.11.2012

Maja S. Kvalvik
Bioforsk Nord Tjøtta

Innhold

A. Generell del - kystlynghei	4
Ulike utforminger av kystlynghei	4
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier	5
B. Spesiell del: Spjutøya	8
Søkbare egenskaper	8
Områdebeskrivelse	8
C. Skjøtelsplan	11
Kilder	13
Vedlegg	14

A. Generell del - kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Den ble skapt i de ytterste, oseaniske strøkene langs Norges kyst der klimaet er så mildt at småfe kan gå ute hele året eller det meste av året. Om sommeren beitet også storfe i lyngheia og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene brent slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en eviggrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan også spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strakk seg fra Lofoten til Kristiansand (eller muligens Grimstad). Også på noen få øyer i ytre Oslofjorden finnes det noe lynghei, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Artsdatabanken 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Kystlyngheiene er egentlig ikke bare en naturtype, men en landskapstype som utgjøres av åpne arealer med en blanding av heivegetasjon, myr, havstrand, eng og knauser. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten helt ned til Portugal. Også i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligst kystlyngheier og dermed et spesielt forvaltningsansvar for dem. Brann, beite og økologisk variasjon (fuktighet, pH) gir til sammen et stort mangfold av økologiske nisjer i lyngheisystemet, som igjen gir rom for en rekke arter og økotypen spesielt tilpasset bestemte deler av lyngheisyklusen. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem, er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også artsmangfoldet med kalkinnholdet i jorda (pH), spesielt de skjøtselsavhengige artene.

Ulike utforminger av kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Naturtyper i Norge (NiN), deler på grunnlag av vannmetning og kalkinnhold inn kystlynghei i seks grunntyper: kalkkysthei, intermedier kysthei og kalkfattig kysthei (dvs. tørrheier) samt kalkfuktigkysthei, intermedier fuktigkysthei og kalkfattig kystfuktighei (dvs. fuktigheier). (www.naturtyper.artsdatabanken.no)

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbeær vanlige arter i norske kystlyngheier. Fuktigheier skiller seg fra tørrheier ved et framtrædende innslag av fuktkrevende arter og myrarter som klokkeling, klokkebær, rome og bjønnskjøgg. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke.

I det følgende gis det en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i fuktighet og kalkinnhold.

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkelyng, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng (NT, nær truet, på Norsk Rødlista, Kålås et al. 2010), som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

I nord dvs. fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttestarr og torvull er også vanlig. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellarter øker, som for eksempel dvergbjørk, rygebær og molte. Tørrhei kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier

Skjøtsel

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau sees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjømte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsfôring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Det er best både for sauene og vegetasjonen om avsviingsområdene ikke er for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauene får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små, så det gjelder å finne en passe balanse. I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område, dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen

begynner å bli gammel ("moden"), dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye, er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og når det er tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man skaffe profesjonell hjelp, i hvert fall første gangen.

Restaurering

I gammel lynghei, dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå fortere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

Beiting og dyrevelferd

Ved vurdering av områder med kystlynghei med omsyn til egnethet og kvalitet som beite, må forhold som vegetasjon, mengde og kvalitet av beiteplanter, tilgang på vann, mulighet for å søke ly/skygge m.m. vurderes. Tilgjengelighet med tanke på tilsyn skal også vurderes. Det stilles krav om at det er tilstrekkelig beitegrøde til at dyrenes behov for energi, protein og mineraler dekkes både med hensyn til vedlikeholdsfôr og tilvekst, og at antall dyr i ulike deler av beitesesongen tilpasses beitegrunnet.

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er en hardfør, lett sau som er tilpasset utegangerdrift i store deler av året, eller hele året der og når det er vilkår for det. Krav til beitekvalitet er gjeldende ved hold av gammelnorsk sau og utegangerdrift. Driften skal være tuftet på et opplegg som sikrer god dyrevelferd. Driftsformen helårs utegangerdrift krever godkjenning fra Mattilsynet, og det forutsetter driftsopplegg og tilsyn som tar høyde for situasjoner med behov for tilleggsfôring og ly/enkelt dyrerom.

Ved kombinasjon av område med milde vintre, tilstrekkelig areal og velkjøttet beite med kystlynghei greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Om nødvendig må tilslipp av vær ordnes slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst, slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Vinterbeite til utegangersau må ha tilstrekkelig med lynghei av god kvalitet. Unge skudd av røsslyng er viktigste vinterbeiteplanta, men tilgang på starr og gras som de finner innimellom m.m. er betydningsfullt for det samlede næringsopptaket om vinteren. Innholdet av protein i fôret er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren, uten at dette er kritisk. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Tilveksten på lam og søyer av gammelnorsk sau ved helårs utegangerdrift i kystlynghei på Vestlandet og Sør-Trøndelag er undersøkt i et forskningsprosjekt. Tilveksten på lammene var høyere i flere av de undersøkte lokalitetene i Trøndelag enn i Hordaland og Sogn og Fjordane. Det kan være flere grunner til dette, bl.a. har god tilgang på grasområder stor betydning for lammenes tilvekst, men også berggrunn og jordsmonn er faktorer som spiller inn. I noen av lokalitetene på Vestlandet ble det gjort undersøkelser der en så på tilveksten både hos lam og sauer i mer oppdelte perioder. Disse registreringene viste at det var liten tilvekst på lam fra sist i august til først i oktober, men at tilveksten på gimrer og søyer var tilfredsstillende og at disse bedret holdet utover høsten.

I Vestlandsfylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er situasjonen at en god del av villsaulammene fra kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting. Disse lammene som ikke er slaktemodne må overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med inneføring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og inneføring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten.

Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytting til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på DNs hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur

- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lynchheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.

B. Spesiell del: Spjutøya

Søkbare egenskaper									
*Navn på lokaliteten Spjutøya					*Kommune Lurøy			*Områdenr. 1834/10065	
ID i Naturbase -		*Registrert i felt av: Annette Bår og Ingvild Gabrielsen					*Dato: 03.07.2012		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) -							Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
*Hovednaturtype: % andel				Utforminger: % andel					
Kystlynghei - D07, 80%				Kalkkysthei – D0711, 70 %					
Tilleggsnaturtyper:				Intermediær kysthei – D0709, 10 %					
Naturbeitemark – D04, 10%				Kalkbeitefukteng – D0420, 10 %					
Rikmyr – A05, 5%				Ekstremrik fastmattemyr – A0503, 5 %					
*Verdi (A, B, C): A			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)						
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)									
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:		
< 20 m	X	God	X	Slått		Torvtekt	Tørr gras-urterik hei – H2 (D0702)		
20 – 50 m		Svak		Beite	X	Brenning	Tørr lynghei – H1 (D0701)		
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	Vekselfuktig baserik eng – G11 (D0111)		
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			Ekstremrik fastmattemyr – M3 (A0503)		
		Dårlig		Lauving			Strandeng og strandsumpvegetasjon – U (G05)		
Områdebeskrivelse									
INNLEDNING									
<p>Spjutøya ble befart den 3. juli 2012 i forbindelse med utarbeidelse av skjøtselsplan. Ved befaring ble naturtyper og vegetasjonstyper kartlagt. Sammen med beitebruker ble det fokusert på drift, behov og kapasitet samt tilstandsvurdering i forhold til utarbeidelse av skjøtselsplan. Behov og kapasitet for lyngbrenning ble også vurdert. Planen for Spjutøya er en av flere skjøtselsplaner som beskriver driften for samme beitebruker/grunneier, i lag med skjøtselsplaner for Reløya (Kvalvik et al., 2012a) og Nordsolvær (Kvalvik et al., 2012b). Disse skjøtselsplaner må ses i sammenheng for å få en komplett oversikt over driften.</p>									
BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG									
<p>Lokaliteten ligger mellom Nordsolvær og Reløy, rett øst for tettstedet Sleneset. Øya er nokså smal, ca. 200 meter som bredest, og strekker seg ca. 1,5 km fra sør til nord. Lokaliteten omfatter hele øya. Området ligger i sørboreal vegetasjonssone og sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon. Berggrunnen består av kalkspatmarmor som gir grunnlag for en rik flora og et stort artsmangfold.</p>									

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Hovednaturtypen er kystlynghei (D07) med naturtypene naturbeitemark (D04), rikmyr (A05), samt strandeng (G05) i mosaikk. Tileggsnaturtypene utgjør en mindre andel og ligger midt i hovednaturtypen, følgelig er disse inkludert i hovednaturtypen da en avgrensing er lite hensiktsmessig for den praktiske skjøtselen på Spjutøya.

Omtrent 80 % av totalarealet utgjøres av kystlyngheier. Av dette finner vi ca. 10 % lyngrik vegetasjon lengst i nord, med knauser med tynnere mosedeckt jordsmonn med nakent berg. Her er vegetasjonstypen moderat artsfattig, og lyngheia kan klassifiseres til vegetasjonstypen tørr lynghei (H1, D0701), selv om det innimellom kommer inn arter som viser til den gras-urterike vegetasjonstypen (H2, D0702) vi finner på største delen av øya sørøver (Fremstad 1997; Halvorsen 2010). Imidlertid er tyngdepunktet nærmere H1 (D0701) og vi velger derfor å definere den deretter. De artsrike lyngarealene utgjør omtrent 70 % av øyas areal.

Naturbeitemarka utgjør ca. 10 % og er klassifisert som vekselfuktig baserik eng (G11, D0111) (Fremstad 1997; Halvorsen 2010). Her finnes imidlertid også spredte rester av det som sannsynligvis har vært en gammel slåtte myr som har blitt grøftet i gamle dager for å fungere som en mer vanlig slåtte mark for gården. Vi definerer området som naturbeitemark.

Spjutøya har flere spredte myrområder, og to av disse er store nok til å avgrenses som naturtyper. Disse utgjør omtrent 5 % og er starrrike med mange rikmyrindikatorer. Begge disse klassifiseres som ekstremrike fastmattemyrer (M3, A0503) (Fremstad 1997; Halvorsen 2010).

De gjenværende 5 % av vegetasjonen på Spjutøya er strandeng. Imidlertid er ikke naturverdiene her store nok for å defineres som en naturtype etter DN-håndbok 13, men er likevel inkludert i lokaliteten da en avgrensing av disse har liten praktisk betydning.

ARTSMANGFOLD:

Viktige og karakteriserende arter som ble funnet i de fattigere lyngområdene i nord (H1, D0701) er røsslyng, torvmyrull, krekling, rypebær, molte, slåttestarr, blåbær, tepperot, flekkvis en del lavvokst einer, men også noe gulaks, vill-lin, rødsvingel, geitsvingel, fjellfrøstjerne og fjellsmelle.

På de rikere områdene lengre sør (H2, D0702) kan kornstarr, loppestarr, dunhavre, geitsvingel, gulaks, rødsvingel samt slirestarr nevnes som noe av de dominerende gras- og starrartene vi finner her. Andre karakteristiske arter for utformingen er røsslyng, krekling, teiebær, tepperot, kattefot, vill-lin, tyttebær, fjellfrøstjerne og fuglevikke. Vi finner også fjellbakkestjerne, flekkmariehånd, fjellmarikåpe, rødsildre, blåklokke, blåkoll, engfrytle og tettegras. Den rødlistede ormetungen vokser også i lyngheia på flere plasser (VU, sårbar) (Kålås et al. 2010). Halvøya i sørøst er av samme utforming men mer grasrik og med mindre røsslyng. Her finner vi også mye einer og krekling.

I myrene finner vi rikmyrindikatorer som loppestarr, gulsildre, klubbstarr, den rødlistede nebbstarren (NT, nær truet) (Kålås et al. 2010) samt agnorstarr, et sjeldent innslag ute ved kysten. Andre arter i myrene er duskmyrull, myrhatt, fjellfrøstjerne, slåttestarr, tettegras, bjønnskjegg, bukkeblad, tettegras, sumpmaure, frynsestarr, flaskestarr, flekkmariehånd, rødsvingel og blåstarr.

Karakteristiske arter for vegetasjonstypen i naturbeitemarka er blåstarr, loppestarr, kornstarr, vill-lin, fjellstiel, hårstarr, dunhavre, gulaks, fjellfrøstjerne, samt ormetunge (VU, sårbar) (Kålås et al. 2010). Her finner vi også lappmariehånd som et flott innslag i enga. Andre arter er slirestarr, flekkmariehånd, hanekam, enghavre, blåkoll, blåklokke, fuglevikke, engfrytle, rødsvingel, noe enghumleblom, og lyngarter som tyttebær og blokkebær, samt noe krekling.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Spjutøya er en gammel boplass hvor en finner ruinrester og spredte rester av en gammel slåtte myr. Fram til 60-tallet beitet ei ku og et par sauer på øya. Nå brukes Spjutøya til saulambeite, og i 2012 beiter ti påsettlam av gammelnorsk rase frem til parring ved 1,5 års alder. Beitetrykket på Sauøya fremstår ved befaring i 2012 som godt.

FREMMEDE ARTER:

Et sitkagranfelt vokser nord på øya, og prakthjelm vokser i beitemarka midt på øya. Disse arter ser imidlertid ikke ut til å spre seg ved befaring i 2012.

KULTURMINNER:

Jordkjeller midt på øya.

SKJØTSEL OG HENSYN:

Fortsatt beite med gammelnorsk sau med samme antall som i dag. Granene i nord og prakthjelmen midt på øya bør ikke spre seg. Sitkafeltet anbefales å fjernes helt. Sviing kan være aktuelt på halvøya i sørøst.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Lokaliteten ligger i et område der det er registrert store områder med verdifull kystlynghei.

VERDIBEGRUNNELSE:

Spjutøya er vurdert til verdi A, svært viktig. Unntatt sitkagranfeltet nord på øya er Spjutøya en flott åpen lyngøy med interessant artsutvalg. Sitkagranfeltet dekker bare et begrenset område. Av rødlistearter finner vi ormetunge (VU, sårbar) og nebbstarr (NT, nær truet). Størrelsen på øya er betydningsfull med tanke på at øya samtidig er i aktiv bruk og har god hevdstatus.

C. Skjøtselsplan

DATO skjøtselsplan: 26.09.2012	UTFORMET AV: Maja S. Kvalvik & Annette Bär		FIRMA Bioforsk Nord Tjøtta	
UTM Sone33, 7361904/394612	Gnr/bnr. 12/1	AREAL (nåværende): 223 daa	AREAL etter evt.restaurering: -	Del av verneområde? Nei

MÅL:

Hovedmål for lokaliteten:

- Bevare kystlyngheiene i god hevd gjennom fortsatt beite av gammelnorsk sau.
- Holde landskapet åpent.

Konkrete delmål:

- Beholde dagens artsinventar og fordeling karakteristisk for kalkrike gras- og urterike heitformingene med kalkindikatorarter og orkidéer.
- Forhindre gjengroing med lauv- og bartrær.
- Fremmede arter som representerer høy risiko for stedegent biologisk mangfold skal være fraværende.
- Arealet av kystlynghei i lokaliteten skal være på dagens nivå.

Tilstandsmål arter:

- Bevare røsslyng i god hevd. Røsslyngbestanden skal bestå av forskjellige aldersstadier.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

- Det er viktig å hindre spredning av sitkagrantrærne nord på øya, og det anbefales sterkt å fjerne disse helt. Sitkagran er en fremmede art på Helgeland som er en sterk trussel mot de øvrige, naturlige naturverdiene grunnet stor spredningsfare.

AKTUELLE TILTAK:	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad/daa	Kontroll: (Dato)
<p>Generelle tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beite med gammelnorsk sau. Beitetrykket i 2012 var ti påsettlam, og beitetrykket anbefales å holdes på dette nivået. <p>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det bør være et mål å hindre spredning av sitkagran som allerede vokser på Spjutøya. Fjerning av all sitka er imidlertid sterkt anbefalt. Dette tiltak vil innebære en forsikring om at landskapet vil holdes åpent uten å måtte inn med svært stor arbeidsinnsats i fremtiden. - Halvøya i sørøst er egnet til sviing langs skråningene. Hvis kapasitet finnes for avsviing kan dette område være egnet for uttesting av sviing. En sviplan for hele øya er ikke nødvendig før den lokale lyncheyklusen er bedre kjent. Se for øvrig retningslinjer for sviing som vedlegg i skjøtselsplan for Reløya (Kvalvik et al. 2012a). 	<p>Årlig</p> <p>Ved kapasitet</p> <p>Ved kapasitet</p>	<p>223 daa</p>	
<p>UTSTYRSBEHOV:</p> <p>Utstyr i forbindelse med sanking og transport. Evt. motorsag/ryddesag for fjerning av kratt og trær.</p>			
<p>OPPFØLGING: Skjøtselsplanen skal evalueres innen:</p> <p>5 år</p> <p>Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: -</p>			
Tilskudd søkt år:	2012	Søkt til:	Utarbeidelse skjøtselsplan
Tilskudd tildelt år:	2012	Tildelt fra:	Fylkesmannen i Nordland
Skjøtselsavtale parter:			
<p>ANSVAR: Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen.</p> <p>Beitebruker Håvard Johann Reløy utfører tiltak på Spjutøya.</p> <p>Fylkesmannen i Nordland v/miljøvernavdelinga er ansvarlige for oppfølging og veiledning i tråd med faggrunnlag for kystlynghei.</p>			

Kilder

Direktoratet for naturforvaltning. (2007). Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).

Direktoratet for naturforvaltning. (2012). Faggrunnlag for kystlynghei. DN-rapport.

Fremstad, E. (1997). Vegetasjonstyper i Norge. – *NINA temahefte* 12: 279.

Halvorsen, R. (2010). Oversettelse fra Direktoratet for naturforvaltning sine naturtypekartleggingshåndbøker 13 og 19 til Naturtyper i Norge versjon 1.0. Naturtyper i Norge oversettelsesnøkkel 1. 116.

Jordal, J. B. (2012). Kystlynghei - verdisseting. (Faktaark for Kystlynghei utformet av John Bjarne Jordal, 15.02.2012).

Kvalvik, M. S., Carlsen, T. H., Dyrhaug, M. & Bär, A. (2012a). Skjøtselsplan for kystlynghei - Reløya, Lurøy kommune, Nordland. Bioforsk Rapport 7(155).

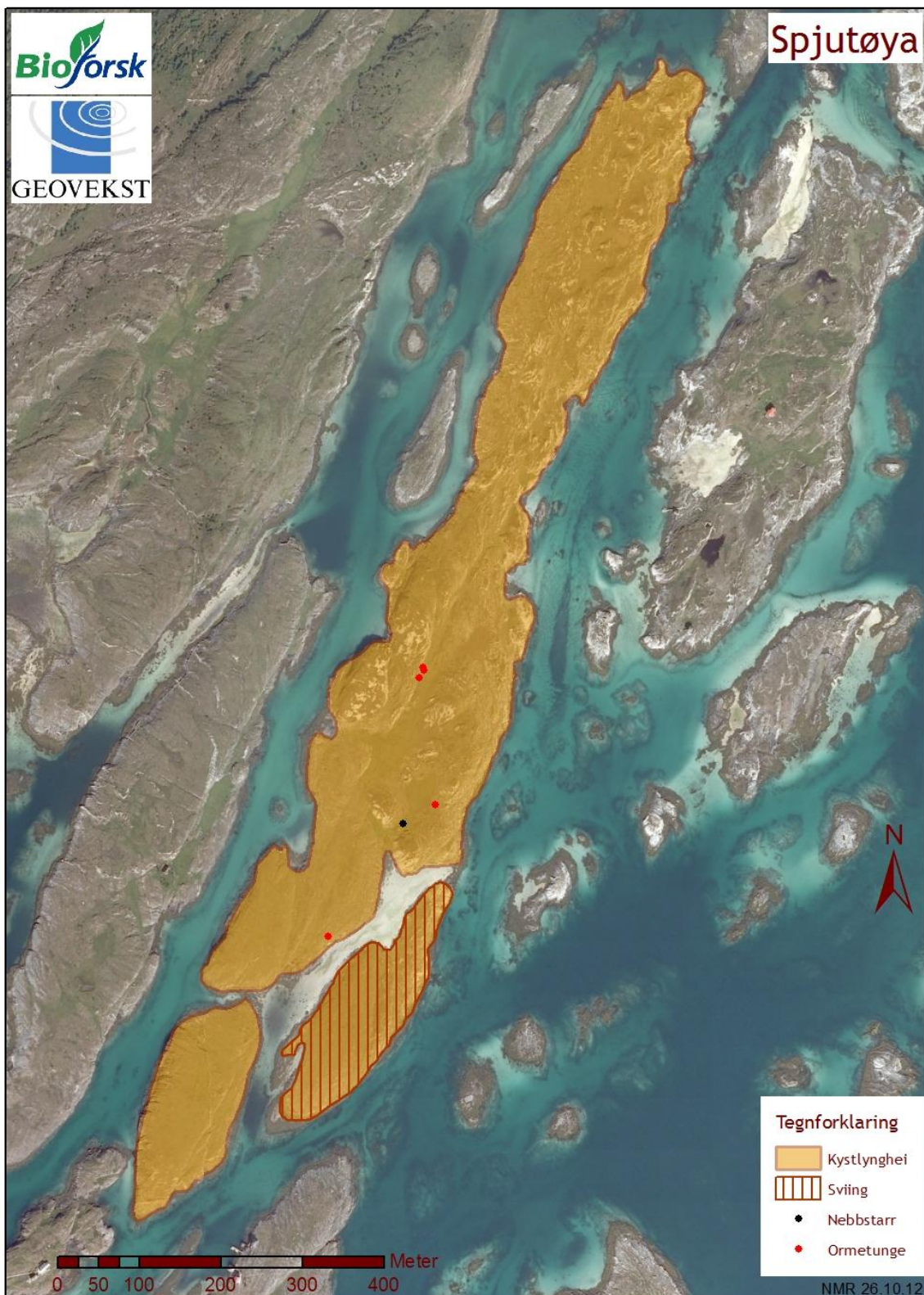
Kvalvik, M. S., Dyrhaug, M. & Bär, A. (2012b). Skjøtselsplan for kystlynghei - Nordsolvær, Lurøy kommune, Nordland. Bioforsk Rapport 7 (151).

Kålås, J. A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. r. (2010). Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge. .

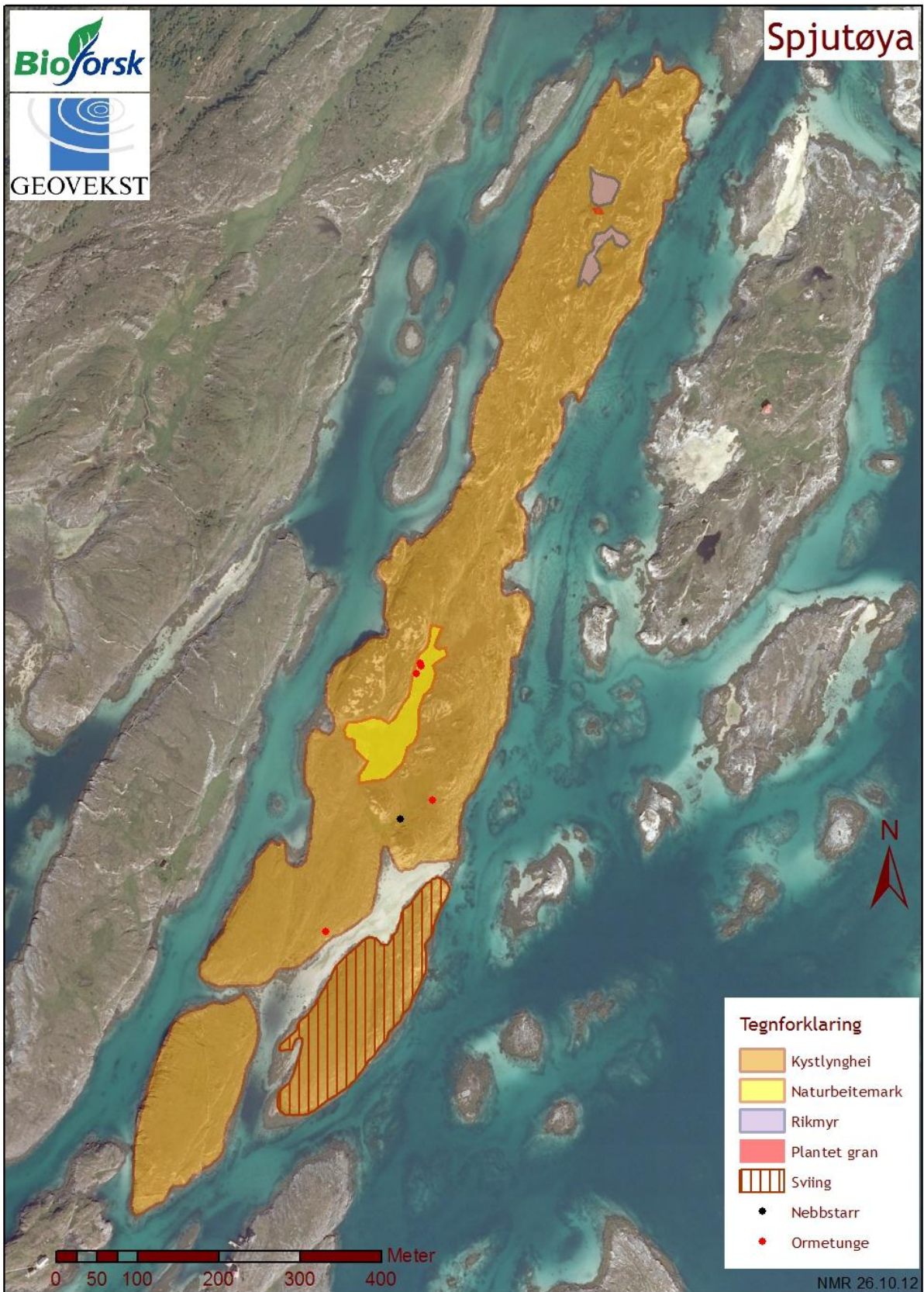
Vedlegg

Nr	Emne
1.	Ortofoto/kart
2.	Bilder
3.	Artsliste

Vedlegg 1 - Ortofoto/kart

Figur 1. Oversikt over avgrensingen av kystlynghei-lokaliteten på Spjutøya. Registreringer av rødlisteartene ormetunge og nebbstarr er markert på kartet. Halvøya i sørøst er egnet til sving langs skråningene.

Figur 2. Ortofoto viser plasseringen av naturtypene naturbeitemark og rikmyr på Spjutøya. Et lite felt med plantet sitkagran ligger sør for den nordlige rikmyra. Dette anbefales å fjernes.

Vedlegg 2 - Bilder

Bilde 1. Tørr lynghei lengst i nord på Spjutøya. Foto: A. Bär.

Bilde 2. Sitkagranfellt nord på Spjutøya. Foto: A. Bär.

Bilde 3. Starrik ekstremrik fastmattemyr (A0503) nord på Spjutøya. Foto: A. Bär.

Bilde 4. Nebbstarr, vurdert som nært truet (NT) på Norsk rødliste for arter 2010 (Kålås et al. 2010). Foto: A. Bär.

Bilde 5. Naturbeitemark midt på Spjutøya, av utformingen kalkbeitefukteng (D0420). Foto: A. Bär.

Bilde 6. Naturbeitemark med gammel jordkjeller. Foto: A. Bär.

Bilde 7. Artsrik lynghei dekker største delen av øya. Her ses lyngheia i sør. Foto: A. Bär.

Vedlegg 3 – Artsliste Spjutøya

Agnorstarr
Bekkeblom
Bjønnskjegg
Blokkebær
Blåbær
Blåklokke
Blåkoll
Blåstarr
Buestarr
Bukkeblad
Dunhavre
Duskmyrull
Dvergjamne
Då sp.
Einer
Engfrytle
Enghavre
Enghumleblom
Engsyre
Fjellbakkestjerne
Fjellfrøstjerne
Fjellmarikåpe
Fjellsmelle
Fjelltistel
Flaskestarr
Flekkmarihånd
Forglemmegei sp.
Frynsestarr
Fuglevikke
Geitsvingel
Grasstjerneblom
Gulaks
Gulsildre
Tepperot
Tettegras
Torvmyrull
Tusenblad
Tyttebær
Vill-lin
Øyentrøst sp.
Ålegras

Gåsemure
Hanekam
Hårstarr
Kattefot
Kattefot
Klubbstarr
Kornstarr
Krekling
Kvein sp.
Lappmarihånd
Ljåblom
Loppestarr
Marigras
Marikåpe sp.
Mjødurt
Molte
Myrhatt
Nebbstarr
Ormetunge
Rypebær
Rødsildre
Rødsvingel
Røsslyng
Saltsiv
Sitkagran
Slirestarr
Slåttestarr
Stolpestarr
Strandkjempe
Strandkryp
Sumpmaure
Sveve sp.
Teiebær